

ÅTGÄRDSPROGRAM

för miljömålen i Kronobergs län 2014-2020 Komplettering HÅLLBAR KONSUMTION

beslutat av Länsstyrelsen 2015-11-17

ÅTGÄRDSPROGRAM för
miljömålen i Kronobergs län 2014-2020
- komplettering

FÖRORD

Åtgärder för ett grönare Kronoberg

Grunden för ett effektivt miljöarbete är de miljömål som vi gemensamt tagit fram. De visar den kvalitet vår miljö behöver, för att säkerställa att kommande generationer har lika goda eller bättre förutsättningar att fylla sina behov som vi som lever nu.

Något som är lika viktigt är att vidta åtgärder för att nå upp till de miljömål vi gemensamt tagit fram. Mycket bra miljöarbete pågår i länet, vilket också har gett effekter på flera håll. Sammantaget visar dock de bedömningar som görs varje år, att även om arbetet går framåt, kommer det att krävas stora insatser för att nå våra miljömål till 2020.

Det är av denna anledning som Länsstyrelsen har tagit fram detta åtgärdsprogram. I detta dokument lyfts ett urval av åtgärder som tillsammans bidrar till ett grönare Kronoberg. Det är både stora och små åtgärder, men vi är många som delar ansvaret för att genomföra dem. Vi bidrar alla på olika sätt till negativ miljöpåverkan och har därför ett ansvar för att vidta åtgärder.

Om vi ska nå miljömålen krävs engagemang på alla nivåer. Flera av er har visat stort engagemang under arbetets gång och bidragit till de åtgärder som föreslås i detta program. Vår förhoppning är att Åtgärdsprogram för miljömålen i Kronobergs län ska stödja och stimulera näringsliv, kommuner, myndigheter, organisationer och föreningar att utveckla arbetet för en bättre miljö i länet.

Stort tack till alla som redan deltar, och vill fortsätta resan mot ett grönare Kronoberg!

Kristina Alsér, landshövding i Kronobergs län

Läsanvisning

Dokumentet inleds med en bakgrund samt inledande text med beskrivning av åtgärdsarbetet för hållbar konsumtion. Därefter följer avsnitt uppdelat i två delar som beskriver temaområde Hållbar Konsumtion och sedan åtgärder. Temaområde inleds med en övergripande förklaring till de främsta utmaningarna som identifierats. Åtgärder redovisas i tabellform. Varje åtgärd presenteras med rubrik, förklaring till förslaget och exempel på vad som kan göras för att genomföra en åtgärd. Exempel ska ses som illustration och inte utesluta andra möjligheter. Det finns också förslag på aktörer, både huvud- och medaktörer samt koppling till miljömål. Vid varje åtgärd finns det också förslag på möjliga nyckeltal som kan användas för att mäta utveckling i arbetet.

Förklaring av begrepp

- Huvudaktör: markerat i texten med fet stil; betyder den organisation som är huvudansvarig för genomförande av åtgärden.
- Medaktör: betyder organisation som är samarbetspartner och är medansvarig för genomförandet.
- Indikator: är ett exempel på ett nyckeltal som kan användas för att mäta genomförande av åtgärder. Indikatorer är tänkta som verktyg för både de som genomför en åtgärd men även för Länsstyrelsen för att skaffa sig en överblick på regionalt arbete.

Förklaring av miljömålssymbolerna

	Begränsad klimatpåverkan		Grundvatten av god kvalitet
	God bebyggd miljö		Levande sjöar och vattendrag
	Frisk luft		Ingen övergödning
	Giftfri miljö		Myllrande våtmarker
	Skyddande ozonskikt		Levande skogar
	Säker strålmiljö		Ett rikt odlingslandskap
	Bara naturlig försurning		Ett rikt växt- och djurliv

BAKGRUND

Målsättningen för Sveriges miljöpolitik är att vi ska kunna lämna över ett samhälle till nästa generation där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Detta övergripande mål är det så kallade generationsmålet. Grunden för miljöarbetet är våra miljö kvalitetsmål som beslutades av riksdagen år 1999.

MILJÖMÅLSTRUKTUREN

Riksdagen har antagit 16 miljö kvalitetsmål och ett övergripande generationsmål. Miljö kvalitetsmålen beskriver den kvalitet och det tillstånd för Sveriges miljö-, natur- och kulturresurser som är ekologiskt hållbara på lång sikt. Målen ska nås inom en generation, det vill säga till 2020 (Begränsad klimatpåverkan till 2050).

Miljö kvalitetsmålen syftar till att:

- främja människors hälsa
- värna den biologiska mångfalden och naturmiljön
- ta till vara kulturmiljön och de kulturhistoriska värdena
- bevara ekosystemens långsiktiga produktionsförmåga
- trygga en god hushållning med naturresurserna

Länsstyrelsen har fastställt Regionala miljömål för perioden 2013-2020. För Kronobergs län finns där med 45 regionala mål som har beslutats för att komplettera Generationsmålet, Miljö kvalitetsmålen och Etappmålen. Samtliga aktuella mål finns samlade i dokumentet Regionala mål i Kronobergs län 2013-2020. Dokumentet finns på Länsstyrelsens hemsida, www.lansstyrelsen.se/kronoberg.

Uppföljning av miljömålsarbetet

Länsstyrelsen ansvarar för samordning och uppföljning av miljömålen på regional nivå. Skogsstyrelsen ansvarar för miljö kvalitetsmålet Levande skogar. Sammantaget visar de bedömningar som görs varje år att även om arbetet går framåt krävs det kraftfulla insatser om vi ska kunna nå miljö kvalitetsmålen till år 2020. Den senaste årliga bedömningen av den regionala situationen finns att läsa på miljö målportalen, www.miljomal.se

ÅTGÄRDSPROGRAM

Miljöarbetet pågår ständigt i många verksamheter med sikte på miljömålen. Sammantaget visar de bedömningar som görs varje år, att även om arbetet går framåt, krävs det kraftfulla insatser om vi ska kunna nå miljö kvalitetsmålen till år 2020. Taktiken i åtgärdsarbetet måste helt enkelt öka.

För att skynda på arbetet har regering och riksdag beslutat att länsstyrelserna ska arbeta mer aktivt för att nå målen på regional och lokal nivå. Ett sätt att göra detta är att ta fram åtgärdsprogram för varje län i bred samverkan med berörda aktörer.

SYFTE

Åtgärdsprogrammet är en del av det miljöarbete som pågår ständigt i många verksamheter i länet. Både offentlig sektor och näringslivet jobbar med egna internsatta miljömål och många har även lyckats att påbörja arbetet med de tidigare beslutade åtgärderna. De åtgärder som finns i tidigare beslutat åtgärdsprogram 2014-2020 syftar på att öka möjligheten att nå de nationella och regionala miljömålen. Men för att nå generationsmålet krävs det dock bredare syn på vår miljöpåverkan, där vi tar hänsyn till vårt beteende och miljöproblem som förekommer utanför Sveriges gränser men ändå är orsakade av oss. Vår konsumtion är ett sådant område. Den ger upphov till miljöföroreningar och förstörelse, inte bara i vårt eget län utan också ofta i största grad där våra varor är producerade. För att omfatta även generationsmålet i åtgärdsarbetet har Länsstyrelsen antagit utmaningen att utveckla ett kompletterande tema till åtgärdsprogrammet, tema Hållbar konsumtion.

METOD

Länsstyrelsens roll i framtagandet av åtgärdsprogrammet har varit att fungera som samordnare för arbetet. Förslagen som presenteras här är ett resultat av deltagarnas förslag, där Länsstyrelsen har varit en av flera deltagare och på så vis påverkat arbetet. Processen beskrivs kortfattat nedan.

2014 inleddes åtgärdsprogrammet med tema Hållbar konsumtion i Kronobergs län. Arbetet uppdelades i fem områden: Kemikalier, Mat, Resor, Textilier och Övergripande. För att få den breda samverkan som arbete med hållbar konsumtion kräver, kontaktade Länsstyrelsen berörda aktörer i länet och bjöd in till en dag fylld av inspiration och kreativitet. Under seminariet och workshop med engagerade deltagare har drygt 150 åtgärdsförslag tagits fram. Följande kriterier har varit utgångspunkt vid framtagning av förslag till åtgärder:

- Genomförbara
- Tydliga
- Regionknutna

Detta har utgjort grunden för vidareutveckling av förslaget. Genom att sortera bort de åtgärder som var snarlika de i redan beslutade åtgärdsprogram, eller bedöms vara av ej regional karaktär och sammanförning av kompletterande förslag, har antalet förslag reducerats. Slutresultatet är drygt 20 åtgärder inom tema Hållbar konsumtion.

Tema Hållbar konsumtion

Konsumtion är oftast förklarad som vår förbrukning och användning av produkter och tjänster, och på det sätt även indirekt förbrukning av resurser. Konsumtionen påverkar naturen omkring oss och bidrar till många olika problem, både miljömässiga, sociala men även ekonomiska. Konsumtionen alltmer oftare belyses som en del av vår kultur och en faktor som ligger bakom miljöförståelse (direkt och indirekt).

Konsumtion påverkar våra ekosystem, både på nära håll och i fjärran, och på det sättet påverkar den också vår förmåga att nå miljömålen, både på nationell och på regional nivå. Kanske mest självklart bidrar konsumtionen till ökning av avfallsmängder, ökade transporter, utsläpp av växthusgaser och andra luftföroreningar inkl. partiklar, ökad användning av kemikalier och på det sättet ökad mängd av kemikalier som blir utsläppta i miljön. Indirekt bidrar konsumtion till försämring av vattenkvalité, inkl. försurning, övergödning, ökad användning av mark till odling, ökning av produktionsskogar, klimatförändringar etc.

Som en naturlig följd är hållbar konsumtion förespråkad som en lösning till de problemen vår dagliga konsumtion skapar. Hållbar konsumtion är relaterad till hållbar utveckling och de tre grundaspekterna: ekologiska, ekonomiska och sociala. Hållbar konsumtion syftar mot minimal användning av råvaror och giftiga kemikalier och har mindre negativ miljöpåverkan jämfört med vanlig konsumtion. Hållbar konsumtion är också ett område som är präglad av känsliga frågeställningar som rör konsumentens beteende, val av produkter eller tjänster, både privat som i tjänst och inte minst ofta skilda intressen, t.ex. ekonomiska vs. ekologiska.

Struktur

Tema Hållbar konsumtion är en utökning till det redan beslutade åtgärdsprogrammet med tre teman: Hälsa i Miljöarbete, Det Hållbara Landskapet och Klimat & Energi, se figur 1. Det föreslås löpa under samma tid som det redan beslutade programmet, dvs. under åren 2015-2020. Åtgärderna är uppdelade i fem områden: Kemikalier, Mat, Resor, Textilier och Övergripande.

Åtgärdsförslagen i detta tema är tänkta som en naturlig utökning av arbetsfältet för att nå miljö- och generationsmålen. Men komplettering sker också på åtgärdsnivå. Föreslagna åtgärder är i flera fall en utökning av tidigare beslutad åtgärd för att skaffa handlingsmöjligheter på ett sätt som relaterar till hållbar konsumtion men också tar hänsyn till flera miljömål samtidigt (t.ex. utökning av informationsinsatser från klimatperspektivet till hållbarhetsperspektiv).

Genomförande av åtgärder

Åtgärdsprogram är ett verktyg till för hela länet och ska inte ses som Länsstyrelsens åtgärdsprogram. Ett framgångsrikt miljöarbete bygger i väsentliga delar på att alla aktörer utifrån sina förutsättningar tar ansvar för att genomföra de åtgärder som behövs. För att få förankring och även för att ge åtgärderna tyngd kommer regionala aktörer, efter det att åtgärdsprogrammet fastställts, erbjudas att teckna avsiktsförklaringar. Frivilliga avsiktsförklaringar har under namnet Miljömålslöfte och Klimatavtal använts med god framgång för genomförande av länets åtgärder. Detta arbete kommer att försätta och omfatta även konsumtionsperspektivet.

Målgruppen för åtgärdsdokumentet är kommuner, regionala myndigheter, övriga aktörer från offentlig sektor, företag och organisationer.

Finansiering av åtgärder

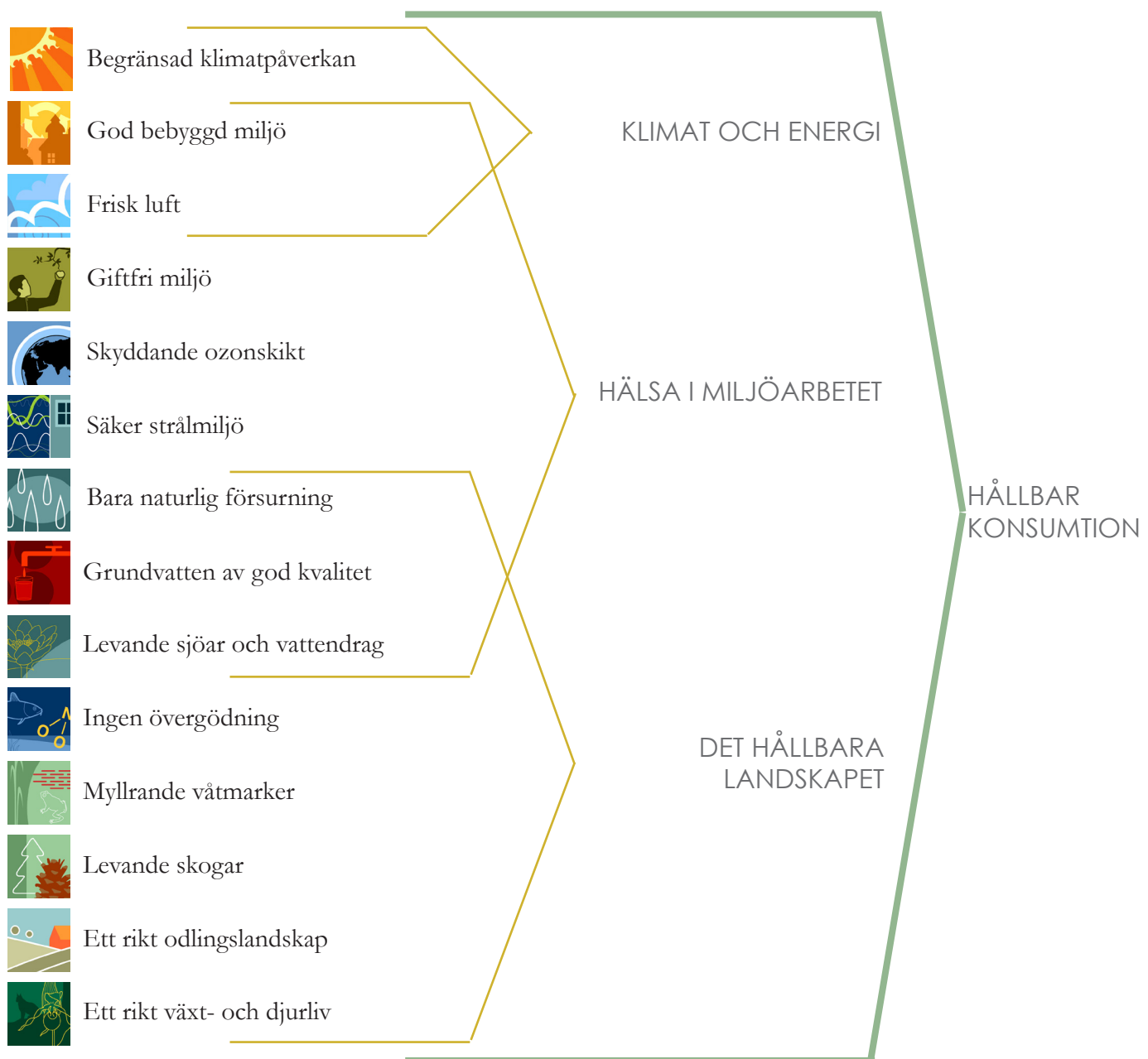
Förslagen till åtgärder i detta tema är i flera fall delar av eller är stark relaterade till pågående arbete och uppdrag hos olika aktörer. Genomförandet är därför beroende av prioriteringar i den ordinarie verksamheten.

Uppföljning av åtgärdsprogrammet

Länsstyrelsen kommer att följa upp åtgärder, och om det behövs även revidera programmet.

ÅTGÄRDSARBETET DELAS IN I TEMAN

Figur 1. Illustration över hur åtgärdsarbetet är indelat i teman.

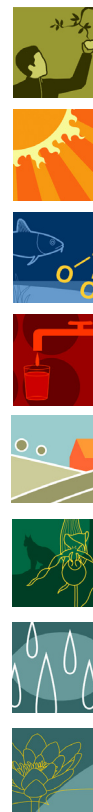
ÖVERGRIPANDE		
Nr	ÅTGÄRD (förklaring och exempel)	ANSVARIG AKTÖR
1	Hållbarhetsrådgivning Införa hållbarhetsrådgivning eller utveckla konsumentrådgivning om miljö, hållbarhet, hälsa och ekonomi kopplad till konsumtion för att hjälpa allmänhet och företag att göra rätt val när det gäller produkter och uppmuntra till återbruk. Målgrupp: allmänhet. Ev. indikator: antal satsningar.	Kommun
2	Etablera Hållbarhetskontor Etablera kontor för att främja hållbarhet genom spridning av information om vikten av hållbara produkter och hållbar produktion, lång livslängd, hjälp med beräkningar inför investeringar (life cycle cost, LCC). Målgrupp: företag, föreningar, organisationer.	Kommun Energikontor Sydost Näringslivet
3	Mindre avfall från våra hushåll Informationskampanj för att minska avfall (t.ex. liknande Miljönären av Avfall Sverige). Informera, mäta avfallsströmmar, öka källsortering. Målgrupp: allmänhet. Ev. indikator: antal kampanjer/aktör; antal förslag.	Kommun Avfall Sverige
4	Underlätta för cirkulär ekonomi Utveckla återbrukskoncept kopplad till socialt arbetet och/eller sociala företag (typ av Macken) i flera kommuner: t.ex. sakkbibliotek, verktygsbibliotek, leksaksbibliotek, cykelköket, osv. inkl. reparation och ”upcycling”; utveckla återbruksby i Växjö som ett center för cirkulär ekonomi. Ev. indikator: antal satsningar.	Region Kronoberg Näringslivet Offentlig sektor Kommun Växjö kommun Macken
5	Utveckla hållbar besöks- och eventnäring Planering inom näringen ska ske så att hållbar konsumtion, hållbara resor, energieffektiva lösningar etc gynnas. Ställ krav på arrangörer och använd den gröna profilen i marknadsföring. Genom satsningar gynnas även lokala resor, lokala näringar och arbetsmarknad. Inledningsvis t.ex. en studie som kartlägger aktörer och potential (t.ex. studentprojekt). Ev. indikator: antal satsningar/aktör.	Region Kronoberg Kommun Linnéuniversitetet
6	Underlätta för återanvändning av möbler och utrustning internt inom verksamheten För att förlänga produkters användningsfas anordna bytestorg/bytesdagar av saker och ting på egna arbetsplatser, för både privata och arbetsrelaterade föremål. Använd andra lösningar (t.ex. elektronisk bytestorg, anslagstavla). Ev. indikator: antal satsningar/aktör.	Alla aktörer

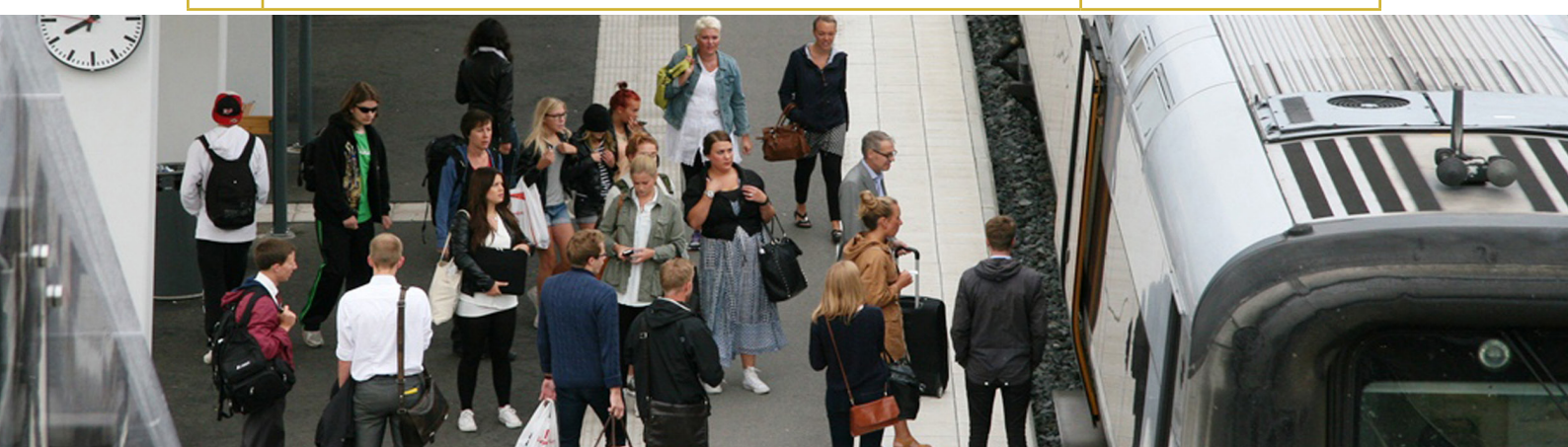
KEMIKALIER		
7	Minska kemikalier i barnens omgivning och skydda barnens hälsa Agera för att minska kemikalier i barnens omgivning: öka kunskaper om kemiska risker hos pedagoger, personal och andra berörda; använd befintliga checklistor och verktyg som utgångspunkt; ta fram riktlinjer för val av produkter och dess hantering; ta fram rutiner för riskbedömning av befintliga byggnader, material, utrustning och koppla till detta arbete en åtgärdsplan. Ev. indikator: antal aktiviteter/aktör.	Offentlig sektor Region Privata fastighetsägare Privata skolor/förskolor Idrottsföreningar
8	Fokusera på kemikalier i upphandlingar Syfta på att tillåta enbart miljögodkända produkter, prioritera ekologiska, miljösmarta produkter, exempelvis genom att underlätta för lokala/små leverantörer; ställa krav på byggnadsvaror t.ex. enligt BASTA eller andra relevanta kriterier; fokusera även på avtalsförvaltning; avtalsuppföljning och utvärdering. Ev. indikator: antal aktiviteter/aktör.	Offentlig sektor Näringslivet
9	Samverkan för minskning av kemikalieanvändning Samverkan och samarbete av olika aktörer inom länet för att minska användning av kemikalier inom olika verksamheter och av allmänhet. Detta kan ske exempelvis genom nätverk, kunskapshöjning, gemensamma projekt m.m. Ev. indikator: uppstart av samverkan.	Offentlig sektor
10	Kampanj för alternativ till produkter utan farliga kemikalier Få näringsidkare att föreslå alternativ till produkter som innehåller mindre/mindre farliga kemikalier för att ersätta de befintliga som upphandlas av offentlig sektor; jobba även med leverantörer för att hitta alternativ. Målgrupp: näringslivet. Ev. indikator: antal kampanjer.	Kommun Region Kronoberg Näringslivet
11	Avskiljning av kemikalier i reningsverk Öka avskiljning av kemikalier som finns i avlopp, sträva mot certifiering av reningsverk mot REVAQ. Åtgärden bidrar till regionala mål om slam från kommunala reningsverk. Ev. indikator: faktiska halter.	Kommun Region Kronoberg Offentlig sektor

MAT		
12	Matpolicyn för konferens/bjudningar/fika Prioritera hållbar mat som har mindre miljöpåverkan genom att ställa krav vid arrangemang av olika möten och i fikarum. Prioritera ekologisk mat, vegetarisk, mindre kött, naturbeteskött från lokala/svenska gårdar. Inför policyn och checklistor som stöd och styrning och synliggör det till mötesdeltagare. Öka kunskap och medvetenhet hos de som bokar och arrangerar event, möte m.m. Ev. indikator: antal aktiviteter/aktör; antal deltagare vid tillfälle.	Alla aktörer
13	Öka privatpersoners kunskap om hållbar matkonsumtion Öka kunskaper och medvetenhet om vår konsumtion av mat samt matsvinn och dess effekter i naturen. Lyfta hållbarhetsaspekterna av mat. Ta upp t.ex. problematiken med matsvinn, hög köttkonsumtion, miljöpåverkan, hälsoaspekter, märkning av ekologisk mat. Specifik riktad kunskapsökning för barn och unga. Ev. indikator: antal aktiviteter/aktör.	Region Kronoberg Energikontor Sydost Kommun Studieförbundet Miljöresurs Linné

RESOR		
14	Stimulera hållbart resande Påverka resebeteende genom att tillåta restid på arbetstid om det tar längre tid med kollektivt jämfört med bil, minimera flygandet, stimulera anställda till att välja cykel eller buss före bilen t.ex. genom att höja parkeringsavgiften eller öka avståndet till bilparkering, premiera anställda som reser hållbart, underlätta för distansarbete, införa bonus-system, till exempel i form av poäng för besparat kg CO² eller annat mått, erbjuda tjänstecyklar, underlätta samåkning vid tjänsteresor både med privatbil och tjänstebil. Ev. indikator: antal aktiviteter/aktör.	Alla aktörer
15	Underlätta för hållbara tjänsteresor Underlätta för hållbart val av tjänsteresa till olika möten. Planera nationella och regionala möten/konferens/arrangemang efter tidtabell i kollektivtrafik. Ge möjlighet till virtuell deltagande. I mötesinbjudningar och konferenser alltid arrangera för samåkning och rekommendera/informera om kollektivtrafik (linje, tider). Ev. indikator: antal kampanjer/aktör.	Alla aktörer

TEXTILIER		
16	Upphandling med fokus på hållbara textilier, från design till återanvändning och återvinning Tydlig inköps- och upphandlingspolicy som styr mot en hållbar upphandling. Prioritera ekologiska textilier/arbetskläder, mindre kemikaliekrävande textilier, också Fairtrade/etiskt märkta. Textilierna ska vara anpassade efter de behov och önskemål som finns i den egna verksamheten så att de används under dess hela livslängd. Ev. indikator: antal insatser/aktör.	Offentlig sektor
17	Informationsinsatser om textilier och hållbarhet Genom olika kanaler (webbsidor, konsumentrådgivning m.m.) informera om miljöproblem kring textilier, bl.a. om miljöpåverkan från produktion utomlands, vikten av ekologiska textilier, användning och återanvändning, sambandet till barn och hälsa; uppmuntra affärer att skylta/marknadsföra eko-märkta textilier. Satsa på t.ex. pilotprojekt i Växjö som senare kan överföras till andra kommuner. Målgrupp: allmänhet. Ev. indikator: antal aktiviteter/aktör; antal deltagare vid tillfälle.	Kommun Region Kronoberg
18	Underlätta för återanvändning Underlätta för enskilda och föreningar att ordna bytesdagar, loppisar etc. Uppmuntra och underlätta för innovation inom detta område: lagningservice, klädbibliotek eller butik där man kan hyra kläder, accessoarer m.m. Ev. indikator: antal aktiviteter/aktör.	Kommun
19	Öka barn och ungdomars kunskap om hållbara textilier, från design till återanvändning och återvinning Specifik riktad kunskapsökning för barn och unga. Lära ut om textilier från hållbarhetsperspektiv, till exempel i skolan och i fritidsgårdar. Underlätta inköp av begagnade textilier och informera om ”upcycling” och reparation av textilier. Ev. indikator: antal aktiviteter/aktör.	Kommun Föreningar Offentlig sektor Näringslivet
20	Utveckling av marknad för återvinning av textilier Satsa på förstudie med fokus på möjligheter till återvinning av textilier i vårt län och möjligheter till effektiv insamling av lump (t.ex. studentprojekt, kandidat/examensuppsats). Ev. indikator: antal aktiviteter.	Linnéuniversitetet Kommun Länsstyrelsen
21	Insamlingssystem för textilier Tillhandahålla insamlingssystem för återanvändning/återvinning av textilier. Ev. indikator: antal insamlingspunkter.	Region Kronoberg Kommun Konsument Södra Småland Näringslivet

LÄNSSTYRELSEN
I KRONOBERGS LÄN